

"ATTEPE DEMİR YATAĞINDA JEOTERMOMETRİK ÖLÇÜM ÇALIŞMALARI" MAKALESİ ÜZERİNE ELEŞTİRİ

Taner ÜNLÜ*

Çolakoğlu ve Sezerer-Kuru'nun (2002) "Attepe Demir Yatağında Jeotermometrik Ölçüm Çalışmaları" isimli makalelerinde "Alt Kambriyen yaşlı bitümlü şeyl-fillit ve metakvarsitler içerisinde pirit ve hematit oluşuklarının (1. tip), sedimanter tipte çökeldikleri ilk kez Küpeli (1986) tarafından tanımlanmıştır. Alt-Orta Kambriyen yaşlı metakarbonatlar içerisinde hidrotermal süreçler sonucunda II. tip cevherleşmeler Ünlü ve Stendal (1986) dışındaki tüm araştırmacılar tarafından kabul edilmiştir. Ünlü ve Stendal (1986) jeokimyasal verilere göre sedimanter oluşum modelini savunmuşlardır. Küpeli, (1999)" denilmektedir.

Oysa Ünlü ve Stendal (1986, 1989) makalelerinde Attepe Demir yatağının tabanında yer alan bitümlü şistler içerisinde gözlenen ve yan kayacıyla uyumlu konumda olan bir siderit merceğinden (75 x 200 cm) alınan cevher örneklerinde yapılan jeokimyasal verileri sunmuşlardır.

Ayrıca Ünlü ve diğerleri (1984) Adana-Feke-Mansurlu çevresinde yaptıkları kısa süreli saha çalışmalarına yönelik raporlarının gözlemler bölümünün 1. maddesinde: "Bölgedeki demir yataklarının tümü hematit, limonit, götit gibi düşük ısı mineral parajenezinden oluşan yataklanmalardır. Bu yatakların büyük çoğunluğunun sideritten dönüştüğü gözlenmiştir. Buna bölgedeki en iyi örnek, Attepe demir yatağındaki piritli-bitümlü şist seviyeleri

- içerisinde korunmuş olarak kalan siderit merceği reliktir" denilmektedir. Aynı raporun gözlemler bölümünün 3. maddesinde: "Yatakların, yataklanma şekilleri incelendiğinde; alttan üstte doğru bir istiflenme yapılarına sahip oldukları gözlenmiştir. Özellikle Attepe yatağında alttan üstte doğru; çamurtaşı-kiltaş istifi, üzerine yaklaşık 15-20 metre kalınlığında siyah renkli, bitümlü, yaygın özbiçimli dissemine pirit içeren (H₂S zonuna işaret eden) bir seviye gelmektedir. Yukarıda sözü edilen siderit merceği relikti de bu seviye içinde saptanmıştır. Hematit ve limonitten oluşan gevşek dokulu demir yığışımı piritli zonun üzerine uyumlu olarak gelmektedir. Demir yığışımının üst bölümlerinde değişim ürünü olan götit seviyeleri yer almaktadır. Bu diziminin üzeri yaşlı belirlenemeyen kireçtaşlarıyla örtülmüştür. Kireçtaşları genel görünümü ile demir yatağını korur konumdadır. Söz konusu kireçtaşlarının yatakların oluşumu ile eş zamanlı olmayıp tektonik olarak yerleştiği düşünülmektedir." denilmektedir. Aynı raporun gözlemler bölümünün 4. maddesinde ise: "Bu gözlemler, yöredeki demir oluşumlarının, hidrotermal-metasomatik bir yataklanmadan çok, sedimanter bir oluşum intihasını vermektedir. Ayrıca cevherin ana ve iz element kimyasındaki aykırılıklar da bu kanıyı doğrulamaktadır. Attepe ve çevresindeki yatakların demir cevherlerinde yapılan kimyasal analizlerde (Henden ve diğerleri, 1978) görülen Si, Ca ve Cr

değerleri metasomatik bir yataktan çok, sedimentar bir oluşuma işaret etmektedir." denilmektedir.

Ünlü'nün (1989) makalesinde Saimbeyli-Feke havzası yatakları anlatılırken "Birincil cevher Alt Kambriyen yaştaki bitümlü şistler içerisinde sedimentar özelliktedir. Örneğin, Attepe yatağında cevherin altında bitümlü şistler yer almaktadır. Ancak, bu konudaki veriler henüz çok yerel olup, bu görüşün havza boyutunda yorum yapılabilecek olgunluğa ulaşması için zaman ve yeni çalışmaların yapılmasına gerek vardır. Cevherlerin bugünkü konumu tektonik kontrollüdür. Kısmen sedimentar özellikte, kısmen de tektonik hatlara bağlı olan büyük siderit, ankerit kütleleri şeklinde görülen cevher, daha sonra karstlaşma ve yüzeysel ayrışmalar sonucunda ileri derecede limonitleşmiş ve yatak bugünkü konum ve görünümünü almıştır. Genelde siderit ve ankerit zuhurları bitümlü şist ve kireçtaşları içerisinde yataklanmıştır. Buna karşılık götit cevheri ise bitümlü şistler ve metakumtaşları içerisinde bulunmaktadır. Götit cevheri ile birlikte değişik oranlarda kil mineralleri de izlenmektedir. Götit büyük olasılıkla sideritin değişmesi sonucu oluşmuştur" denilmektedir.

Sonuçta, Ünlü ve diğerleri, (1984), Ünlü (1989), Ünlü ve Stendal'in (1986, 1989), makalelerinde, Attepe demir yatağındaki mobilizasyonlarla ilişkili, yan kayacı veya yapıyı kateden hidrotermal geç evre siderit damar(cık) sistemleri için sedimentar oluşum modeli Çolakoğlu ve Sezerer Kuru'nun (2002) iddia ettiği şekilde hiçbir biçimde savunulmamıştır. Aksine, çalışmalarında yukarıda da değinildiği gibi bitümlü şistler içerisinde gözlenen ve yan kayacı ile uyumlu konumda olan siderit

mercek reliktinden de esinlenilerek birincil cevher oluşumlarının sedimentar olabileceği görüşü gündeme taşınmıştır.

Yayına verildiği tarih, 24 Ocak 2003

DEĞİNİLEN BELGELER

- Çolakoğlu, A.R., ve Sezerer Kuru, G , 2002, Attepe Demir Yatağında Jeotermometrik Ölçüm Çalışmaları, MTA Derg., Ekim 2002, 125, 1-11, Ankara.
- Menden, I.; Önder E. ve Yurt, M.Z., 1978, Adana-Kayseri-Mansurlu-Karköy-Attepe-Elmadağbeli Kızılmevkii-Menteşdere-Uyuzpınarı demir madenleri jeoloji ve rezerv raporu: MTA , Rap. 6394 (yayımlanmamış).
- Küpeli, Ş., 1986, Attepe (Mansurlu) yöresinin demir yatakları: Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 111 s., Konya (yayımlanmamış).
- , 1999, Attepe (Mansurlu-Feke Adana) demir yatağı ile yakın çevresindeki cevher oluşum tipleri ve bazı jeokimyasal özellikleri: Yerbilimleri Geosound, s. 34, 247-272.
- Ünlü, T., 1989, Türkiye demir yatakları arama çalışmalarında 1. derecede ağırlıklı hedef saha seçimi ve maden jeolojisi araştırmaları ile ilgili proje teklifi: MTA Rap., 8593, 48, s., Ankara (yayımlanmamış).
- ; Yıldırım, M.; Öztürk, M.; Dağlıoğlu, C.; Kırıkoğlu, G.ve Hasarı, M., 1984, Feke Mansurlu yöresi demir yataklarının oluşum modeli hakkında bir yaklaşım: MTA Maden Etüt Demir izleme Destek 50225/1104, 3s, Ankara (yayımlanmamış).
- ve Stendal, H., 1986, Divriği bölgesi demir yataklarının element korelasyonu ve jeokimyası (Orta Anadolu Türkiye): Jeoloji Mühendisliği Odası Dergisi, 28, 5-19.
- ve———, 1989, Divriği bölgesi demir cevheri yataklarının nadir toprak element (REE) Jeokimyası, Orta Anadolu, Türkiye: T.J. Büt., c.32, s. 1-2, 21-37, Ankara.